

NOWA DZIEDZINA POLSKO—WŁOSKIEJ WSPÓLPRACY KULTURALNO-NAUKOWEJ

W dniach 5—8. X. 1964 r. odbyło się w Rzymie, w ramach współpracy kulturalnej polsko-włoskiej, sympozjum obejmujące zagadnienia socjologii wsi i ekonomiki rolnictwa. Organizatorem sympozjum było Włoskie Towarzystwo Socjologii Wsi (*Società Italiana di Sociologia Rurale*).

Ze strony włoskiej w sympozjum wzięli udział przedstawiciele Towarzystwa Socjologii Wsi, Narodowego Instytutu Ekonomiki Rolnej, Uniwersytetów i Wyższych Szkół Rolniczych z Rzymu, Werony, Florencji, Perugii i Neapolu, przedstawiciele organizacji rolniczych i Towarzystwa Współpracy Kulturalnej Polsko-Włoskiej.

W sympozjum wzięła udział 6-osobowa grupa polskich naukowców, w tym prof. Jerzy Tepicht (przewodniczący delegacji) i dr Anna Szemberg z Instytutu Ekonomiki Rolnej oraz doc. dr Bogusław Gałęski, dr Michał Pohoski, dr Wacław Makarczyk i mgr Anna Sianko z Zakładu Socjologii Wsi PAN.

Tematyka sympozjum, które stanowiło w zasadzie zapoczątkowanie współpracy polsko-włoskiej w wymienionych wyżej dziedzinach, została sformułowana przez obie strony tylko bardzo ogólnie, a w przedstawionych referatach poruszono szeroki wachlarz różnych problemów. Należy przypuszczać, że w miarę rozwijania się tej formy współpracy następować będzie coraz ściślejsze konkretyzowanie tematyki poszczególnych spotkań.

Ogółem na sympozjum zostało wygłoszonych 9 referatów, informacji i doniesień naukowych. Naukowcy włoscy poruszyli w swoich wystąpieniach następujące tematy: **obrót ziemią we Włoszech** (prof. C. Vanzetti), **włoski model migracji ze wsi do miasta** (prof. C. Barberis) i **oświata rolnicza we Włoszech** (prof. Marcelli).

Na szczególną uwagę zasługuje referat prof. C. Vanzetti. Autor skoncentrował się wprawdzie na charakterystyce tendencji w zakresie kupna i sprzedaży ziemi w okresie po drugiej wojnie światowej, ale dał jednocześnie szerokie tło historyczne ukształtowanych obecnie stosunków własności ziemi w poszczególnych, bardzo odrębnych regionach Włoch (Włochy Północne, Środkowe i Południowe). Prof. Vanzetti scharakteryzował występujące obecnie we Włoszech grupy trudniące się obrotem ziemią (drobni chłopci, przedsiębiorcy i „outsiderzy” traktujący kupno ziemi tylko jako lokatę kapitału) oraz wpływ poszczególnych grup na wielkość obrotu i cenę ziemi. Szczególne miejsce w referacie zostało poświęcone omówieniu okresu realizacji reformy rolnej, kiedy to znacznie ożywiły się obroty ziemią przy przeważającym udziale drobnych chłopów jako nabywców, popieranym w tym zakresie przez ustawodawstwo. Podając analizę trendów w zakresie ceny ziemi we Włoszech, prof. Vanzetti wskazał na szereg czynników wpływających na tę cenę, jak: położenie i żyzność ziemi, rozmiary działki, zainwestowany kapitał w ziemię, a również ogólne tendencje rozwojowe w całej gospodarce narodowej, jak rozbudowa przemysłu i innych pozarolniczych gałęzi gospodarki narodowej, związana z tym migracją ze wsi do miasta, wzrost ceny siły roboczej itp., a nawet — jak to autor sformułował „... te sprawy (cena ziemi i zakres obrotów ziemią — przyp. A. S.) wykazują bezpośredni związek z życiem politycznym i społecznym”.

Odnosnie wysokości ceny ziemi, prof. Vanzetti stwierdził — na gruncie prezentowanych danych statystycznych — że jest ona na ogół niska i daleko odbiega od poziomu kapitału, który w nią został zainwestowany. Wyjątek stanowią ziemie najbardziej żyzne, łatwo dostępne i położone w najgęściej zaludnionych okręgach wiej-

skich, gdzie wielkie zapotrzebowanie na ziemię sztucznie podnosi jej cenę. Obróty ziemią w ostatnich latach wykazują tendencję zmniejszania się i nie należy oczekiwać w tym zakresie znaczącego ożywienia. Istotne znaczenie dla sprawy ożywienia obrotów — jak przewiduje autor — miałyby pewne ułatwienia dla kupujących przy zapłacie za ziemię — ze strony państwa.

Interesującą pozycję stanowił referat prof. C. Barberis o **włoskim modelu migracji ze wsi do miasta**. Autor podkreślił szczególnie następujące zjawiska:

- znaczne nasilenie wychodźstwa do miasta w ostatnich latach: w dziesięcioleciu 1952—1961 było ono ponad trzykrotnie większe niż do 1951 r.;
- dominujący udział w całości procesów migracyjnych wykazuje przeludnione Południe;
- zwiększonemu nasileniu migracji towarzyszą na wsi następujące zjawiska: starzenie się ludności wiejskiej, feminizacja zawodu rolniczego oraz znaczne zmniejszenie się liczby gospodarstw stosujących siłę najemną.

Wystąpienie prof. Marcelli miało raczej charakter informacji o strukturze organizacyjnej oświaty rolniczej we Włoszech i jej zasięgu. Temat ten zostanie rozwinięty na najbliższym spotkaniu polsko-włoskim od strony metod działania w zakresie oświaty rolniczej i jej efektów.

Wśród polskich referatów należy wyróżnić referat prof. Jerzego Tepichta na temat **miejsca rolnictwa w gospodarce narodowej Polski Ludowej**. Referat ten wzbudził duże zainteresowanie na sympozjum i spowodował ożywioną dyskusję. Był on następnie powtarzany w formie publicznego odczytu zorganizowanego przez Towarzystwo Współpracy Kulturalnej Polsko-Włoskiej.

Cennym wkładem w sympozjum był referat doc. dr Bogusława Gałęskiego dotyczący **modernizacji gospodarstw chłopskich w Polsce**.

Doc. Gałęski omówił w szczególności adaptację techniki przez chłopów. Badano efektywność poszczególnych dróg upowszechnienia informacji o nowościach technicznych, ekonomiczne i środowiskowe wyznaczniki gotowości rolników do przeprowadzenia tych innowacji, wreszcie rolę, jaką w tym procesie i w społeczności wioskowej odgrywają dwa, wyróżnione przez referenta, typy: nowator i „leader”.

Tematem wystąpienia dr Michała Pohoskiego była **„Ruchliwość społeczna a wzrost gospodarczy w Polsce”**. Opracowanie dr Pohoskiego dotyczyło zagadnienia współzależności ruchliwości społecznej jednostek i grup w procesie wzrostu gospodarczego oraz znaczenie ruchliwości siły roboczej (w tym głównie odpływu siły roboczej z rolnictwa) dla procesów wzrostu.

Dr Wacław Makarczyk wygłosił referat pt. **„Rola różnych źródeł informacji w procesie modernizacji gospodarstw rolnych”**. Podstawę do wnioskowania stanowiły wyniki badań ankiety IER i OBOP oraz wstępne dane ze studium monograficzno-ankietowego przeprowadzonego wspólnie przez Ośrodek Badań Prasoznawczych w Krakowie i Zakład Socjologii Wsi PAN. Autor przedstawił jak różni się częstość korzystania z poszczególnych źródeł wiedzy rolniczej w zależności od rejonu, typu społeczności wioskowej, pozycji społecznej rolnika i jego wykształcenia, rodzaju poszukiwanej informacji, wreszcie od stadium procesu wprowadzania innowacji. Znaczenie tego ostatniego czynnika zbadano po raz pierwszy w Polsce w ramach wspomnianego wyżej studium OBP i PAN z 1964 r.

Uzyskano wyniki zbliżone do tych, które znamy z publikacji zagranicznych, zwłaszcza amerykańskich: rola masowych środków komunikowania (głównie prasy i radia) zaznacza się wyraźnie we wstępnym stadium („pierwsza wiadomość” o danej innowacji), maleje natomiast w późniejszych stadiach (informacje o zastosowaniu ulepszenia).

Problemy związane z przemianami w strukturze agrarnej i społeczno-zawodowej gospodarstw chłopskich w ostatnim dziesięcioleciu były przedmiotem prelekcji dr Anny Szemberg. Autorka w szczególności skoncentrowała się na przemianach, jakie zaszły na wsi na skutek industrializacji i nowej polityki agrarnej. Omówione zostały takie procesy, jak tworzenie się nowych gospodarstw, likwidacja części gospodarstw istniejących, kierunek i zasięg zmian obszarowych dokonywanych w gospodarstwach oraz zróżnicowanie gospodarstw w zależności od głównego źródła utrzymania. Odrębny punkt referatu został poświęcony procesowi rozdrobnienia i ustawie o ograniczaniu podziału gospodarstw.

Mgr Anna Sianko wygłosiła referat pt. **„Wzory awansu młodzieży wiejskiej”**. Był on oparty na analizie pamiętników, które wpłynęły na konkurs ogłoszony w 1962 r. przez PAN, ZMW i Ludową Spółdzielnię Wydawniczą. Wykorzystano również pamiętniki przedwojenne, które były zamieszczone w pracy prof. J. Chała-

sińskiego pt. „Młode Pokolenie Chłopów”. Na podstawie analizy materiału pochodzącego z tych dwóch zbiorów okazało się, że różny stopień rozwoju społeczności wiejskiej i nasilenia kontaktów ze środowiskiem pozawiejskim (a w szczególności migracja) wpłynął na ukształtowanie się odmiennych wzorów awansu młodzieży wiejskiej. W warunkach nasilenia tych kontaktów wzory miejskie skutecznie konkurowały z tradycyjnym chłopskim wzorem awansu i w rezultacie realizacja awansu według wzoru miejskiego stała się dla wielu młodych ludzi ze wsi generalnym celem życiowym bądź w formie przeniesienia się do miasta, bądź w formie przeniesienia pewnych elementów tego wzoru do życia wiejskiego.

Na ogół wszystkie referaty delegacji polskiej wzbudziły duże zainteresowanie. Następne sympozjum tego rodzaju odbędzie się w Polsce, prawdopodobnie w 1965 r.

A. Szemberg